

Cluj-Napoca – oraș cultural european

strategia municipiului Cluj-Napoca în domeniul culturii 2006-2013

- document de lucru -

I. Introducere

Cultura reprezintă un set de trăsături spirituale, materiale, intelectuale și afective distincte ale unei societăți sau a unui grup social și cuprinde, pe lângă arte vizuale, muzică, teatru, dans, literatură etc și elemente definitorii pentru stilul de viață, sistemul de valori, tradițiile și credința respectivului grup. (UNESCO 2002)

Cultura, în sens larg, înseamnă felul în care se întâmplă lucrurile într-un anumit loc, viața locului respectiv, chiar dacă, pentru mulți, ea înseamnă doar operă, teatru, concerte, muzee și expoziții. Cultura este importantă tocmai pentru că ea înseamnă toate acestea, plus presa pe care-o citim, emisiunile TV pe care le privim, felul în care inter-relaționăm și ne petrecem timpul liber, locurile în care ne facem cumpărăturile, arhitectura, universitățile în care învățăm, practicile religioase, nivelul de educație și implicare civică, felul în care ne raportăm la mediul înconjurător, moștenirea istorică, obiceiurile sportive, felul în care ne alimentăm și ne îmbrăcăm, grija față de sănătate, respectul față de tradiții și valori.

Cultura este mecanismul prin care ne definim identitatea ca indivizi, comunități sau națiuni. Cultura este un element esențial al dezvoltării economice și al regenerării sociale și reprezintă un indicator al calității vieții și bunăstării individuale. De aceea definirea unei strategii culturale a municipiului Cluj-Napoca este unul dintre pilonii centrali ai dezvoltării unei viziuni asupra viitorului orașului.

La nivel internațional o tot mai mare atenție este acordată potențialului culturii de a cataliza procesele de dezvoltare. Planurile de dezvoltare strategică a orașelor europene, în special în țări ca Marea Britanie, Elveția, Suedia, acordă o atenție deosebită culturii și creativității – se vorbește despre orașe creative (orașe ale căror politici de dezvoltare sunt definite prin implicarea cetățenilor prin metode specifice domeniului cultural), despre industriile creative (acele ramuri ale industriei care fac uz de creativitate ca principal capital – producția de carte, producția cinematografică, industria modei, publicitatea etc - a căror rată de creștere este de 5 ori mai mare decât a industriilor tradiționale).

Considerăm că, în contextul obiectivului prioritar al societății românești, acela al integrării europene, cultura joacă un rol esențial, fiind pârgă de armonizare a valorilor locale și naționale la valorile europene.

II. Starea actuală a sectorului cultural în Cluj-Napoca - Analiza SWOT

1. Puncte tari

Clujul este unul dintre principalele centre culturale ale țării, date fiind:

- Existența unui număr mare de instituții culturale care asigură (cu excepția verii) o ofertă culturală permanentă
 - *instituții publice de cultură*: Teatrul Național, Opera Română de Stat, Teatrul Maghiar, Opera Maghiară de Stat, Teatrul de Păpuși (cu secții în limba română și maghiară, Filarmonica de Stat Transilvania, muzee - Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Muzeul Național de Artă, Muzeul Național de Istorie
 - *biblioteci*: Biblioteca Central Universitară „Lucian Blaga”, cu un fond de peste 3.586.500 de cărți, filiala Bibliotecii Academiei Române, Biblioteca Județeană Octavian Goga, Biblioteca Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (Biblioteca Soros), bibliotecile centrelor culturale străine
 - *centre culturale străine*: Centrul Cultural Francez, Centrul Cultural al Consiliului Britanic, Centrul Cultural American JF Kennedy, Centrul Cultural German
 - *inițiative culturale independente*: Teatrul Imposibil, Fundația Tranzit, Fundația Idea, Fundația AltArt, Galeria Plan B, Ground Floor Group, Desire, Asociația D Media, etc
 - *filiale ale unor instituții culturale naționale*: filială a Academiei Române, filiale ale Uniunii Scriitorilor, Uniunii Compozitorilor și Uniunii Artiștilor Plastici
 - *reviste de literatură și cultură*: idea: artă+societate, Steaua, Tribuna, Apostrof, Helikon, Korunk, Echinox
 - *ansambluri folclorice*: Dor Transilvănean, Mărțișorul etc.
 - *case de cultură și școli de arte pentru amatori*: Casa de Cultură a Studenților, Casa Municipală de cultură, Școala Populară de Artă, Palatul Copiilor, Cercul Militar
 - *cinematografe*
- Existența la Cluj a unor instituții de învățământ superior în aproape toate domeniile artistice: Universitatea de Artă și Design, Academia de Muzică Gh. Dima, Facultatea de Teatru (UBB) și Facultatea Media, Cinema și TV (UBB)
- Existența produselor culturale în mai multe limbi, care contribuie la diversificarea ofertei culturale, dar și accesul la alte culturi
- Un număr mare de creatori

2. Puncte slabe

- lipsa sediilor sau funcționarea în sedii neadecvate a multor instituții de cultură (Filarmonica Transilvania, Academia de Muzică "Gheorghe Dima", Liceul de Muzică, mai multe muzee, etc.) și organizații culturale independente
- exploatarea neoptimizată a spațiilor de cultură existente
- nivelul calitativ scăzut al ofertei culturale, valoarea redusă instructiv-educativă a programelor culturale
- starea de degradare a anumitor edificii și centre de cultură
- nerezolvarea situației săpăturilor legate de vestigiile arheologice din centrul orașului
- instituțiile culturale și de arte, muzeele sunt finanțate într-un procent prea mare din bugetul local sau județean, ceea ce nu este sustenabil pe termen lung
- exodul masiv al creatorilor – actori, regizori, scriitori, artiști vizuali, muzicieni, curatori, critici - spre București și străinătate
- lipsa unui parteneriat între autorități/instituțiile publice de cultură și sectorul cultural independent – nu există spații pentru activitățile sectorului cultural independent, nu există resurse pentru încurajarea tinerilor creatori, focalizarea exclusivă asupra culturii „instituționalizate”, etc.
- lipsa unor măsuri de suport pentru tinerii creatori – ateliere și spații de creație și repetiție, spații de difuzare/expunere, fonduri pentru producție, turnee și mobilitate, resurse de documentare specializate și actualizate
- lipsa interesului publicului larg pentru cultură: audiența redusă pentru evenimentele culturale, în raport cu dimensiunile orașului; brusca scădere a audienței evenimentelor culturale în timpul vacanțelor universitare demonstrează că marea parte a publicului o constituie studenții

- lipsa programelor de educare și dezvoltare a publicului atât din programele instituțiilor culturale, cât și din a organizațiilor
- nivelul redus de relaționare dintre mediul artistic și contextul social (lipsa unor acțiuni care să demonstreze impactul social al actului cultural)
- lipsa sincronizării dintre producțiile artistice locale și trendurile la nivel internațional
- lipsa inițiativelor de cercetare și dezvoltare în domeniile culturii
- nivelul redus de sprijinire a actului cultural din resurse locale – buget local, comunitatea locală de afaceri etc
- lipsa preocupării pentru accesibilizarea actului cultural pentru persoanele cu nevoi speciale
- numărul redus de evenimente artistice cu o dimensiune europeană sau internațională (atât la nivelul calității, cât și al participării) care să plaseze Clujul pe harta orașelor creative din Europa (cum este Festivalul Internațional de Film Transilvania)
- dezvoltare modestă a industriilor creative (producție de film, spectacole, etc)
- un număr redus de specialiști în domeniul managementului cultural și al politicilor culturale, lipsa capacității de automanagement a creatorilor

3. Oportunități

- integrarea europeană și rolul pe care cultura îl are în definirea identității locale și naționale în acest context
- existența unui mare număr de instituții culturale și inițiative culturale independente
- existența la Cluj a unui număr mare de universități oferă cadrul unei dezvoltări culturale mai dinamice decât în alte zone ale țării (un număr mare de creatori, public potențial pentru evenimentele culturale, existența specialiștilor din diferite domenii – artă, știință, tehnologie – creează perspectiva unor abordări interdisciplinare care să transforme Clujul într-un centru al inovației)
- existența la Cluj a unor instituții de învățământ superior în aproape toate domeniile artistice: Universitatea de Artă și Design, Academia de Muzică Gh. Dima, Facultatea de Teatru (UBB) și Facultatea Media, Cinema și TV (UBB)
- existența Facultății de Business și a Secției de Management din cadrul Institutului de Științe Economice care pot oferi expertiză și cadre specializate în managementul și marketingul cultural
- diversitatea etnoculturală a orașului (prezența mai multor culturi aparținând diferitelor grupuri etnice și religioase, diversitate lingvistică)
- potențialul de dezvoltare locală a industriilor creative (publicitate, editarea de carte, producție de film, industria muzicală, moda, arhitectura etc)
- potențialul de dezvoltare a turismului cultural
- existența unor parteneriate internaționale – orașe înfrățite, parteneriate instituționale etc – care pot fi fructificate pentru promovarea culturii locale în străinătate și pentru aducerea la Cluj a unor evenimente artistice internaționale de calitate

4. Amenințări

- lipsa sediilor sau funcționarea în sedii neadecvate a multor instituții de cultură (Filarmonica Transilvania, Academia de Muzică "Gheorghe Dima", Liceul de Muzică, mai multe muzee, etc.) periclitează calitatea actului artistic
- exodul masiv al creatorilor – actori, regizori, scriitori, artiști vizuali, muzicieni, curatori, critici - spre București și străinătate
- accentuarea deteriorării clădirilor de patrimoniu
- competențele reduse în domeniul managementului cultural ale operatorilor culturali
- lipsa spațiilor pentru activitățile sectorului cultural independent – Casa Tranzit, unul dintre puținele spații în care au loc evenimente de artă contemporană a devenit foarte dificil de menținut din cauza costurilor mari de chirie și utilități și lipsa unui sprijin consecvent

- lipsa resurselor pentru încurajarea tinerilor creatori – ateliere și spații de creație și repetiție, spații de difuzare/expunere, fonduri pentru producție, turnee și mobilitate, resurse de documentare specializate și actualizate
- lipsa programelor de educare și dezvoltare a publicului mențin o mare distanță între public și produsul cultural, amenințarea pe termen lung fiind aceea de a pierde publicul
- focalizarea exclusivă asupra culturii „instituționalizate”, care consumă bugete foarte mari și oferă producții culturale atrăgătoare pentru un public tot mai redus
- lipsa sincronizării dintre producțiile artistice locale și trendurile la nivel internațional
- lipsa inițiativelor de cercetare și dezvoltare în domeniile culturii care determină tocmai această ofertă culturală anacronică
- nivelul redus de sprijinire a actului cultural din resurse locale – buget local, comunitatea locală de afaceri etc

II. Identificarea problemelor strategice:

A. nevoia unor spații adecvate pentru activitatea instituțiilor și organizațiilor culturale

B. nevoia de dinamizare a vieții culturale clujene: creșterea calității ofertei culturale și a cererii produsului cultural

C. nevoia de creștere a sustenabilității instituțiilor culturale

D. nevoia dezvoltării parteneriatului între operatorii culturali, mediul de afaceri, mediul academic și administrația publică locală

III. Măsurile de rezolvare a problemelor strategice

Viziune:

Consolidarea și dezvoltarea calitativă a actului cultural din Cluj-Napoca, astfel încât orașul să fie recunoscut pe plan regional și național ca o comunitate care prețuiește, sprijină și dezvoltă cultura și artele și are un aport cultural valoros pe plan național și internațional.

A. nevoia unor spații adecvate pentru activitatea instituțiilor și organizațiilor culturale

- construirea unui complex cultural-artistic și de conferințe care să găzduiască evenimente culturale, în care să-și desfășoare activitatea operatorii culturale care în prezent nu au sediu (Filarmonica, organizațiile culturale independente) și care să ofere spațiu de creație și expunere artiștilor. Acest complex își poate asigura parțial funcționarea prin mecanisme proprii de generare de venituri: găzduirea de conferințe și alte evenimente, activități comerciale (cafenea, restaurant, hotel/hostel). Acest complex ar putea fi realizat în locul Stadionului Municipal sau într-o altă locație (semi)centrală. (obiectiv prioritar)
- inventarierea spațiilor publice aflate în exploatarea unor instituții, companii, ONG-uri, etc., evaluarea activității din aceste spații și realocarea spațiilor folosite necorespunzător sau sub-utilizate pentru ONG-uri (nu doar pentru cele culturale), pe baza planului de acțiune propus de fiecare organizație

- inventarierea spațiilor neutilizate din cadrul instituțiilor culturale aflate sub jurisdicția Consiliului Local și a Ministerului Culturii (Ministerul Culturii a acceptat această recomandare din partea sectorului cultural independent), amenajarea și oferirea de acces la aceste spații artiștilor și organizațiilor culturale pe perioadă determinată, pe baza unei competiții de propuneri de programe culturale
- dezvoltarea de parteneriate între instituțiile publice de cultură și sectorul cultural independent și deschiderea spațiilor acestor instituții și pentru evenimente ale artiștilor și grupurilor de creatori independenți
- inventarierea spațiilor industriale și semi-industriale centrale și semicentrale neutilizate din domeniul public (centrale termice dezafectate, ateliere, hale etc) și utilizarea lor pentru activități culturale. Posibile soluții pentru reparații și reamenajarea spațiilor:
 - Oferirea spațiilor unor organizații pe termen lung (ex. 10 ani) și investirea în reamenajarea spațiilor într-o oarecare măsură din fonduri publice, cea mai mare parte a fondurilor urmând să fie atrasă de organizația beneficiară
 - Oferirea spre exploatare a acestor spații unor parteneriate între companii și organizații culturale, compania realizând investiția în spațiu și utilizând o parte a acestuia în scop comercial, iar organizația primind o altă parte a spațiului pentru activitățile sale

B. nevoia de dinamizare a vieții culturale clujene: creșterea calității ofertei culturale și a cererii produsului cultural

- realizarea de activități de dezvoltare a publicului pe întreg parcursul anului de către instituțiile și organizațiile culturale – organizarea de evenimente conexe programelor culturale principale destinate educației artistice și dialogului cu publicul, dezbateri și ateliere deschise publicului
- definirea listei de priorități cu privire la dezvoltarea vieții culturale a orașului. Pe baza acestor priorități poate fi restructurat sistemul de finanțare a instituțiilor culturale. Pentru a asigura un program minimal de înaltă calitate care să răspundă acestor priorități poate fi prevăzută alocarea prin concurs a unor bugete de producție pentru evenimente artistice propuse atât de instituții publice, cât și de sectorul cultural independent.
- elaborarea de proceduri transparente și competitive pentru alocarea fondurilor destinate unor proiecte culturale
- încurajarea și sprijinirea dezvoltării profesionale a artiștilor și lucrătorilor din domeniul cultural – introducerea obligativității participării la cursuri de formare și specializare a operatorilor din instituțiile culturale publice; sprijinirea participării artiștilor și managerilor culturali la programe de formare.
- sprijinirea mobilității artiștilor și a produsului cultural: prezentarea producțiilor culturale locale în alte locații din țară și în străinătate, încurajarea prezenței artiștilor clujeni la festivaluri și evenimente de anvergură la nivel internațional, prezentarea în Cluj a unor producții artistice de calitate ale artiștilor din afara Clujului și din alte țări
- organizarea unei gale în cadrul căreia să fie apreciate/premiat creațiile și creatorii clujeni
- măsuri pentru dinamizarea vieții culturale a orașului pe timp de vară:
 - încurajarea realizării de evenimente culturale în spațiul public (pe stradă, în parcuri, piețe) - concerte rock, jazz, jocuri populare, spectacole de dans, spectacole de divertisment, teatru, recitaluri de poezie etc
 - încurajarea festivalurilor (de stradă) estivale
 - dezvoltarea de programe educaționale și culturale pentru copii și tineri pentru perioada vacanței: ateliere de ceramică, fotografie, film, poezie, webdesign, etc (programul poate fi constituit din mai multe ateliere, găzduite de diverse instituții și organizații, însă reunite, promovate și sprijinite în cadrul unui program unic pentru o mai mare coerență)
- promovarea spectacolelor realizate de către absolvenții instituțiilor de învățământ din cultură

C. nevoia de a crește sustenabilitatea instituțiilor și activităților culturale

- condiționarea cuantumului finanțării din bugetul public a instituțiilor culturale de nivelul fondurilor atrase din alte surse – programe de finanțare, vânzare de bilete, activități generatoare de venituri
- sprijinirea de proiecte culturale din bugetul Consiliului Local pe baza unor proceduri transparente și competitive (fie prin înființarea unui program de finanțare a proiectelor culturale, fie în cadrul programului general de finanțare de la bugetul local, în fiecare caz însă selecția făcându-se pe baza listei de priorități identificate pentru dezvoltarea culturală la nivel local)
- încurajarea promovării de către mediul de afaceri a actului cultural

D. nevoia dezvoltării parteneriatului între operatorii culturali, mass media, mediul de afaceri, mediul academic și administrația publică locală

- încurajarea de parteneriate între instituțiile cultural-artistice și firmele private
- dezvoltarea parteneriatului dintre sectorul cultural și mass media locală pentru o mai bună promovare în presă a evenimentelor culturale și a materialelor cu conținut cultural
- inițierea de parteneriate cu mediul academic în vederea dezvoltării de studii și proiecte de cercetare în domeniul cultural
- organizarea unor întâlniri care să promoveze colaborarea dintre operatorii culturali, mass media și mediul de afaceri, organizarea unor evenimente prin care să fie recunoscute participarea și sprijinul acestor actori la dezvoltarea culturală
- încurajarea dezvoltării industriilor creative la Cluj, ca important factor de dezvoltare economică (ritmul de creștere economică în cazul industriilor creative este de 5 ori mai mare decât media restului sectoarelor economice)

IV. Analiza cost-beneficii

- o parte a obiectivelor, în special a celor pe termen scurt, pot fi puse în practică cu eforturi financiare minime, prin fonduri de la bugetul local, dar mai ales prin dezvoltarea de parteneriate între diferiții factori interesați
- pentru realizarea măsurilor care necesită cheltuieli mari vor fi făcute eforturi de atragere de fonduri

V. Mecanisme de evaluare și revizuire a strategiei

- înființarea unui consiliu consultativ în domeniul cultural care să asigure revizuirea anuală a obiectivelor pe termen scurt și oportunitatea redefinirii obiectivelor pe termen lung
- organizarea unor dezbateri publice (cel puțin o dată pe an) pentru prezentarea nivelului de îndeplinire a măsurilor strategiei și identificarea de noi priorități
- publicarea strategiei și a formelor ei ulterioare pe site-ul Primăriei Cluj-Napoca
- publicarea de rapoarte anuale ale progresului în implementarea strategiei

VI. Obiective prioritare

- definirea identității culturale a orașului, crearea unui brand al orașului prin cultură - un eveniment cultural anual care este automat asociat Clujului și invers (un asemenea eveniment ar putea fi Festivalul Internațional de Film Transilvania)
- definirea priorităților pentru dezvoltarea culturală locală care se vor regăsi și în alocarea fondurilor publice pentru instituțiile și organizațiile culturale
- construirea unui complex cultural-artistice și de conferințe care să găzduiască evenimente culturale, în care să-și desfășoare activitatea operatorii culturali care în prezent nu au sediu

- (Filarmonica, organizațiile culturale independente) și care să ofere spațiu de creație și expunere artiștilor. Acest complex ar avea ca scop și gazduirea conferințelor și a altor evenimente organizate în municipiu, aducătoare de venituri proprii. Acest complex ar putea fi realizat în locul Stadionului Municipal sau într-o altă locație centrală.
- trecerea din administrarea și din patrimoniul județului în cel al municipiului Cluj-Napoca a instituțiilor culturale și artistice, inclusiv clădirile aferente, asigurând totodată cota-parte de finanțare necesară acestor instituții
 - creșterea capacității manageriale a instituțiilor culturale – promovarea unor oameni care să identifice noi surse de venituri; să îmbunătățească calitatea actului de cultură și să diversifice repertoriul instituțiilor
 - dezvoltarea relațiilor culturale cu instituții naționale, europene și internaționale
 - promovarea și susținerea actului creator original
 - promovarea diversității etnoculturale

Fundația AltArt și Consiliul Civic Local
12.12.2005